

Riigikogu otsuse

„Kaitseväe kasutamise tähtaja pikendamine Eesti riigi rahvusvaheliste kohustuste täitmisel Euroopa Liidu rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil EUNAVFOR Aspides“ eelnõu seletuskiri

Sissejuhatus

Käesolev Riigikogu otsuse eelnõu võimaldab panustada kuni kolme kaitsevälasega Euroopa Liidu (EL) sõjalisele operatsioonile EUNAVFOR Aspides (European Union Naval Force Operation Aspides) Punase mere regioonis. Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Kaitseministeeriumi poliitika planeerimise osakonna nõunik Pearu Pirsko (pearu.pirsko@kaitseministeerium.ee) ning vastutav jurist on Karl Urmas Sule (karlurmas.sule@kaitseministeerium.ee).

EUNAVFOR Aspides

EL-i nõukogu moodustas seoses Punase mere kriisiga 8. veebruari 2024. aasta otsusega 2024/583 merendusjulgeoleku operatsiooni EUNAVFOR Aspides. Operatsioon alustas tegevust 19. veebruaril 2024. Sõjalise operatsiooni EUNAVFOR Aspides eesmärk on saavutada mereline kohalolek ja olukorrateadlikkus operatsioonialal ning tagada meresõiduvabadus Punasel merel koostöös samameelsete merejulgeoleku tagajatega. Peamisteks ülesanneteks on kaitsta aluseid rünnakute eest ning eskortida neid kogu operatsiooniala piires, tagades seeläbi aluste turvalisuse ja meresõiduvabaduse. Olupildi loomise osaks on ka varilaevastiku tegevuse jälgimine. Operatsiooniala moodustavad Bab el Mandebi ja Hormuzi väina, Punase ja Araabia mere ning Adeni, Omaani ja Pärsia lahe rahvusvahelised veed. Operatsioon on rangelt kaitsva iseloomuga ehk selle raames ei korraldata sõjalisi rünnakuid.

Aspidese praegune mandaat kehtib 2027. aasta veebruarini ning hetkel ei ole märke, et operatsiooni mandaati ei pikendataks. Operatsiooni ülem on juhtriigi Kreeka kommodoor Vasileios Gryparis. Aspidese peakorter asub Kreekas, Larissas. Operatsioonivägede staap tegutseb Itaalia mereväe alusel. Operatsioonil osalevad 21 EL liikmesriiki, alustega panustavad operatsiooni tegevusse teiste hulgas Kreeka, Prantsusmaa ja Saksamaa.

Eesti panus

Operatsioonil osalemisega panustab Eesti EL-i ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika tegevusse, rahvusvahelisse julgeolekusse ja kaubalaevade meresõiduvabaduse tagamisse ning operatsioonil osalevate liikmesriikide suur arv annab hea võimaluse laialdaseks rahvusvaheliseks koostööks. Lisaks operatsiooni juhtriigile Kreekale toonitavad selle jätkuvat olulisust ka Prantsusmaa ja Itaalia. Operatsiooni tegevuse otsese tulemusena on viimastel aastatel märgatavalt vähenenud rünnakud EL lipu all seilavate aluste vastu.

Eesti panustab 2026. aastal operatsioonile ühe kaitsevälasega, kes täidab operatsioonivägede staabi lahinguvalve vahetuse ülema abi ametikohta. Tema ülesanne on seirata olukorda operatsioonide juhtimise keskuses, et tagada olukorrateadlikkus ülemale, staabile ja teistele asjaosalistele. Täna osaleb Eesti kaitsevälane operatsioonil Kreekas paiknevas vägede peakorteris, varasemalt on Eesti kaitsevälane paiknenud ka Itaalia ja Hollandi mereväe alustel. Eesti

mereväelastele pakub operatsioon väljundi erialateadmiste praktiseerimiseks ning rahvusvahelise staabitöö kogemuse omandamiseks. 2027. aastaks taotleme operatsioonile EUNAVFOR Aspides mandaati kuni 3 kaitsevaelasega panustamiseks.

Õiguslik alus

Operatsioon EUNAVFOR Aspides on algatatud Euroopa Liidu lepingu artiklite 42 ja 43¹ alusel. Operatsiooni tegevus põhineb enesekaitseõigusel ning on joondatud ÜRO resolutsiooniga 2722, mis nõuab Huthi mässulistelt rünnakute lõpetamist ja tunnistab enesekaitseõigust selliste rünnakute vastu kooskõlas rahvusvahelise õigusega. Selleks, et tagada isikkoosseisu (sealhulgas Eesti lähetatavate kaitsevaelaste) privileegid, immunitet ja lisagarantiid operatsiooni peakorteris, rakendatakse Euroopa Liidu vägede staatuse lepet² ning operatsioonivägede staabi puhul lipuriigi õigust ja sõlmitud vastuvõtva riigi toetuse kokkuleppeid.

Operatsioonil osalemise õiguslik alus on riigisisese õiguses kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse (edaspidi KorkS) § 139 punkt 2, kuna tegemist on ÜRO põhikirja VI ja VII peatükis sätestatu alusel rahu ja julgeoleku säilitamise või taastamise eesmärgil korraldatava sõjalise operatsiooni või rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete ja normidega kooskõlas oleva muu sõjalise operatsiooniga.

Vabariigi Valitsus otsustas 1. aprillil 2024 alustada operatsioonil osalemist RiKS-i § 34 lõike 6¹ alusel, andes Kaitsevæle korralduse panustada operatsioonile EUNAVFOR Aspides kuni kolme kaitsevæelasega. Kaitsevæe edasine kasutamine samal operatsioonil otsustatakse KorkS-i § 141 lõikes 1 sätestatud korras.

Panustamisega seotud kulu

2027. aastal on operatsioonil EUNAVFOR Aspides osalemisega seotud Kaitsevæe tegevuskulude maht hinnanguliselt 55 949 eurot (käibemaksuta), mis kaetakse Kaitseministeeriumi valitsemisala eelarvest.

Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu [26-0793/01](#).

Esitab Vabariigi Valitsus 12. oktoobril 2026. a

Vabariigi Valitsuse nimel
(allkirjastatud digitaalselt)
Heili Tõnisson
Valitsuse nõunik

¹ Euroopa Liidu lepingu artiklites 42 ja 43 on sätestatud liikmesriikide ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika elluviimise alused, et edendada Euroopa Liidu eesmäärke ning kaitsta liidu huve, sealhulgas tagada ja tugevdada rahvusvahelist julgeolekut, kaasates vajaduse korral liikmesriikide sõjalisi vahendeid, et viia läbi ka väljaspool Euroopa Liitu toimuvaid operatsioone.

² Status of Forces Agreement, SOFA – Euroopa Liidu liikmesriikide kokkulepe, milles käsitletakse Euroopa Liidu institutsioonidesse lähetatud sõjalise ja tsiviilkoosseisu liikmete staatust ning peakortereid ja vägesid, mis võidakse anda Euroopa Liidu kasutusse selleks, et ette valmistada ja täita Euroopa Liidu lepingu artikli 17 lõikes 2 viidatud ülesandeid, sealhulgas õppuste jaoks, ning selles kontekstis Euroopa Liidu kasutusse antud liikmesriikide sõjalise ja tsiviilkoosseisu liikmeid.